

Justitiedepartementet

103 33 STOCKHOLM

Föräldraskap vid assisterad befruktning för homo- sexuella

Ds 2004:19

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande(RFSL), lämnar härmed in sina åsikter rörande Ds 2004:19, Föräldraskap vid assisterad befruktning i homosexuella relationer.

RFSL är en partipolitiskt och religiöst obundet förbund som bildades 1950 och har avdelningar i hela landet.

Sammanfattning

RFSL delar inte uppfattningen att det skall vara skillnad mellan par som har ingått registrerat partnerskap och par som har ingått äktenskap. Enligt RFSL:s mening skall registrerat partnerskap och äktenskap likställas.

Gällande frågan om föräldrapresumtionen anser vi att det skall vara lika för såväl heterosexuella par som för homosexuella par.

Vi delar inte uppfattningen att olika regler skall gälla för lesbiska par och heterosexuella par.

I frågan om hälso- och sjukvården föreslås att par skall prioriteras olika beroende på om det är ett samkönat eller olikkönat par i frågor rörande fertilitetsundersökning, fertilitetsbehandling och assisterad befruktning som hälso- och sjukvården ombesörjer. RFSL menar att vård och behandling skall vara lika oavsett vilken sexuell läggning personerna som erhåller vården har.

Att skaffa barn är ingen lätt fråga, det kräver en noga och genomtänkt planering. Detta blir extra tydligt när vi talar om barn som kommer till i relationer med personer av samma kön. I den samkönade familjen sker inga misstag gällande graviditeter. Det handlar om att man gemensamt planerar och anstränger sig för att få det gemensamma barnet.

Likadant sker det i den heterosexuella familjen där barnet kommer till via insemination. Då vi talar om heterosexuella som skaffar barn kommer frågan om det biologiska faderskapet i skymundan för parets möjlighet bli rättsliga föräldrar åt det barn som de gemensamt har planerat och skaffat. Det rättsliga föräldraskapet som heterosexuella par erhåller är grundat i denna planering. Det barn som sedan föds har redan vid födseln en rättslig grundtrygghet. Moderns sambo eller make blir automatiskt far till barnet, och detta noteras i alla offentliga sammanhang.

För att barnets intresse skall tillvaratas, har barnet senare i livet rätt till att veta sin biologiska härkomst. Det vill säga vem som har donerat sperman vid inseminationstillfället.

Den biologiska härkomsten är på intet sätt knutet till det rättsliga föräldraskapet. Däremot finns det ingen skyldighet att informera barnet om hur det har kommit till. Vikten av heterosexuellas rätt till föräldraskapet och spermadonators rätt till anonymitet blir här tydligt.

Det rättsliga föräldraskapet är grundlagt i det gemensamma beslut som paret har tagit då de väljer att skaffa barn via insemination. Det är inte det biologiska arvet eller känd/anonym donator som avgör.

RFSL kan inte se några skäl till att det skulle vara annorlunda för ett lesbiskt par. Det innebär även att de barn som föds av lesbiska föräldrar vid födseln inte får samma trygghet som barn som föds till heterosexuella föräldrar. Eftersom det saknas relevanta skäl för en annorlunda behandling av lesbiska menar vi att det skall vara samma regler som gäller för alla oaktat vilket köns partner har.

Promemorian tar även upp frågan att det skulle vara olika regler som gäller för par som erhåller insemination inom den allmänna hälso- och sjukvården, och de som genomför en insemination privat eller på klinik utomlands. Den här frågan problematiseras enbart utifrån det lesbiska parets perspektiv.

Det föreslås att det för lesbiska par skall vara olika regler som gäller beroende på hur och var barnet kommer till. Skälet till denna särbehandling skulle vara att man skall tillgodose de inblandade parternas egna specifika önskemål. De finns lesbiska par som inte vill inseminera på klinik. De kan välja att veta mer om vem som donerar sperman eller att mannen ska ta del i det aktiva livet kring barnet. Hur vanligt detta är vet vi inte.

Det anmärkningsvärda i frågan är att promemorian åter föreslår särskilda regler för lesbiska par som skiljer sig från de regler som gäller heterosexuella par som inseminerar utanför den traditionella svenska sjukvården.

Utifrån vad RFSL kan utläsa försöker man i promemorian lyfta fram ett nytt sätt att fastställa föräldraskap. Istället för att, som i fallet med heterosexuella par, låta parets gemensamma samtycke till föräldraskapet vara avgörande lyfter man istället fram de inblandade parternas intention.

Det skulle i praktiken innebära att lesbiska par tillsammans med den spermadonator de kommit överens med kan skapa familjebildningar utanför de traditionella på ett sätt som inte är öppet för heterosexuella.

Här är det viktigt att se till vems behov det är som skall styra. Skall det vara föräldrarnas eller skall det vara det kommande barnets. Grunden för promemorians ställningstagande verkar ligga i mannens rätt att bli far. Det kvinnliga föräldraskapet blir på ett tydligt sätt marginaliserat och underordnat mannen. RFSL:s syn är att föräldraskap handlar om så mycket mer än kön och biologiska band.

Det som också ligger under ytan i den här delen av promemorian är frågan om barn skall kunna ha fler än två vårdnadshavare. Detta vore enligt RFSL:s mening en lösning som kunde vara det bästa för ett barn oavsett om det växer upp i en heterosexuell familj eller en homosexuell. Men som promemorian själv tar upp är det inte det som är frågan. Frågan om fler vårdnadshavare än två, är en fråga som inte enbart berör lesbiska par utan som är genomgripande och påverkar hela den svenska familjelagstiftningen och bör utredas separat.

När det kommer till den här typen av gränsfall måste grunden ligga i vad som är bäst för barnet. Oavsett om inseminationen har skett på klinik utomlands, inom den allmänna (svenska) hälso- och sjukvården eller privat anser RFSL att det bör vara samma regler som gäller för såväl lesbiska par som för heterosexuella par .

Lesbiska som ingått registrerat partnerskap.

Är en kvinna och en man gifta med varandra förutsätts mannen vara far till de barn som kommer till i relationen. Detta gäller oavsett om barnet tillkommit efter samlag eller insemination i Sverige eller utomlands. Den äkta maken kan skriftligen godkänna en annan mans bekräftelse av faderskapet. Faderskapet kan även upphävas genom en dom. Grunden för faderskapet ligger i att mannen är gift med kvinnan.

I möjligaste mån skall lagen om registrerat partnerskap betraktas som likvärdigt med det traditionella äktenskapet mellan man och kvinna. Det är en linje som den svenska regeringen anfört bland annat i det så kallade Englund-målet.

Promemorian föreslår här att man medvetet skall särbehandla lesbiska par jämfört heterosexuella par även då både paren har reglerat sina respektive relationer utifrån de förutsättningar som samhället erbjuder.

Här handlar det inte om det biologiska arvet eller härkomsten. Oavsett om vi talar om äkta makar i lagens mening eller om ett lesbiskt par som ingått registrerat partnerskap handlar det om att fastställa *det rättsliga föräldraskapet*. Den man som är gift med den kvinna som föder ett barn efter en givarinsemination skall ses som fader då han samtyckt till detta. Men om ett lesbiskt par som ingått registrerat partnerskap får barn på något annat sätt än genom insemination på svensk klinik föreslås att den icke-biologiska mamman **inte** ska erkännas som förälder förrän efter en närstående adoption. Barnet som föds har alltså bara en förälder (om inseminationen skett med anonym donator utomlands) trots att det tillkommit inom ett registrerat partnerskap, till skillnad från barn som tillkommer inom ett heterosexuellt äktenskap.

Skälet till att behandla lesbiska på ett annorlunda sätt än heterosexuella i frågan om föräldrapresumtionen kan enbart tolkas som att det är viktigare att ge den manliga spermadonatorn en mer framträdande roll då det handlar om kvinnors föräldraskap.

Det finns inga som helst skäl att ha en annorlunda ordning för lesbiska par som ingått registrerat partnerskap än för vad som gäller för heterosexuella par som ingått äktenskap.

RFSL anser här att det skall vara samma regler som gäller för såväl gifta makar som för lesbiska som ingått registrerat partnerskap.

Den allmänna hälso- och sjukvården

Avsnittet som berör själva hantering som lagrummen skall reglera utkomsten av är minst sagt tunn.

Det synsätt på lesbiska och den vård som samhället skall erbjuda kvinnor som vill bli mödrar vittnar om ett synsätt där mannens rätt att bli far skall prioriteras.

I praktiken förhåller det sig så att både lesbiska par och heterosexuella par som genomgår en behandling behöver samhällets hjälp för att bli föräldrar.

Att prioritera det lesbiska paret lägre än det heterosexuella parets rätt till vård och behandling är enligt RFSL:s mening inget annat än ett sätt att införa en strukturell en diskriminering i den svenska sjukvården på grund av sexuell läggning.

Försöket att hävda att heterosexuella pars ofrivilliga barnlöshet beror på ett medicinska problem är inte godtagbart. Särskilt inte när man i många fall inte kan finna något medicinskt problem.

Promemorians förslag innebär ett sätt att försvåra lesbiskas tillgång till insemination inom samhällets hälso- och sjukvård. Samtidigt prioriteras vård och behandling utifrån sexuell läggning vilket vi har svårt att se skulle vara förenligt med nuvarande svensk lag.

Enligt RFSL skall lesbiska par på samma sätt som heterosexuella par prioriteras i den offentliga vården. Lesbiska par skall ha rätt till fertilitetsundersökning och fertilitetsbehandling på samma premisser som heterosexuella par.

Den underordnade ställning som moderskapet har i relation till faderskapet i hela promemorian blir extra tydlig här. Promemorian kan läsas som att det är viktigare för samhället att garantera den heterosexuella mannens rätt att bli far än det lesbiska parets möjlighet att bli mödrar.

RFSL delar INTE den uppfattningen.

Ett bra föräldraskap bygger varken på kön eller sexuell läggning.

Sören Andersson
Förbundsordförande

Maria Sjödin
Vice förbundsordförande